

JAK KOMUNIKOWAĆ EKOLOGIĘ (LAUDATO SI')?

Wstęp

Jak komunikować ekologię? To pytanie jeszcze kilkanaście lat temu wydawało się mało zasadne. Z prostego powodu – temat ekologii nie zajmował pierwszych stron gazet, nie wyskakiwał na najwyższych miejscach w wyszukiwarce internetowej, nie był w tak znaczący sposób obecny w nauczaniu Kościoła. Sytuacja zmieniła się po wydaniu encykliki *Laudato si'*, w której Papież Franciszek rozbudza troskę o cały świat stworzony i środowisko naturalne. Nazywa go imieniem globalny kryzys i proponuje dialog oraz podjęcie konkretnych działań w Kościele i w polityce międzynarodowej.

Proces dojrzałej komunikacji odgrywa wiodącą rolę w powyższej kwestii. Profesjonalizm w edukacji i odpowiedzialne informowanie dotyczące środowiska naturalnego mają szansę niwelować indyferentyzm w sprawach dotyczących każdego pojedynczego człowieka na globie ziemskim. „Niestety istnieje powszechna obojętność wobec tych tragedii, jakie dzieją się w różnych częściach świata. Brak reakcji wobec tych dramatów naszych braci i siostr jest oznaką utraty owego poczucia odpowiedzialności za naszych bliźnich, na której opiera się każde społeczeństwo obywatelskie”¹. Konkretną reakcją na powszechną bierność jest odpowiedzialne komunikowanie ekologii zgodnie z nauczaniem Kościoła.

To nowe zadanie i wyzwanie wymagają ciężkiej pracy i podejmowania nowatorskich inicjatyw ze strony ludzi zajmujących się komunikacją w Kościele. Jednocześnie krytyczne podejście do świata cyfrowego i chaosu informacyjnego jest gwarantem, że siła technologii stanie się bodźcem do dalszego rozwoju ludzkości². Dzięki temu, śmiałe i twórcze formy komunikacji w przeobrażonej epoce informacyjnej, staną się potężnym głosem dotyczącym tematyki ochrony środowiska i będą prowadzić do ekologicznego nawrócenia.

Ekologiczne nawrócenie

Sformułowanie *nawrócenie ekologiczne* po raz pierwszy zostało użyte w Kościele przez Jana Pawła II w 2001 roku podczas Audiencji generalnej. „Trzeba więc pobudzać i popierać «nawrócenie ekologiczne», które w ostatnich dziesięcioleciach sprawiło, że ludzkość stała się bardziej wrażliwa na niebezpieczeństwo katastrofy, do jakiej zmierzaliśmy. Człowiek, który zamiast być «sługą» Stwórcy, stał się niezależnym despotą, zaczyna rozumieć, że musi się zatrzymać w obliczu otchłani”³. Słowa te stały się załącznikiem głębokiej i owocnej dyskusji podjętej w kierunku powszechnej troski o środowisko naturalne.

Po kilkunastu latach Franciszek po raz kolejny wzywa ludzkość do ekologicznego nawrócenia, które jest odpowiedzią na globalny kryzys. „Ponadto nawrócenie ekologiczne, rozwijając szczególne zdolności, jakimi Bóg obdarzył każdą osobę wierzącą, prowadzi ją do rozwijania swojej kreatywności i entuzjazmu, by rozwiązać dramaty świata, ofiarowując siebie Bogu jako

¹ Francesco, *Laudato si'*, nr 25.

² Tamże, nr 47, 102.

³ Giovanni Paolo II, *Udienza generale*, 17 gennaio 2001, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/2001/documents/hf_jp-ii_aud_20010117.html.

«ofiara żywą, świętą, Bogu przyjemną»⁴. W innym punkcie zwraca uwagę na włączenie się całej wspólnoty ludzkiej w proces nawrócenia ekologicznego, którego dojrzłym owocem będzie trwała zmiana⁵.

Ciekawą inicjatywą na wskazanym polu jest *Platforma Działania Laudato si'*, która powstała w Watykanie z inicjatywy Dykasterii ds. Integralnego Rozwoju Człowieka. Inspiracją do rozpoczęcia działań na rzecz ekologii była encyklika Papieża Franciszka z 2015 roku. Twórcy projektu stawiają sobie za cel podejmowanie i promowanie konkretnych działań na rzecz ochrony środowiska. Zgodnie z *Laudato si'* wskazują na potrzebę nawrócenia ekologicznego oraz znalezienia prawdziwych i trwałych rozwiązań kryzysu ekologicznego. Platforma jest przestrzenią szukania odpowiedzi i oferuje nieszablony content w wielu językach, przygotowany z pomocą ekspertów i partnerów z całego świata⁶.

Z kolei *Ruch Laudato si'* definiuje nawrócenie ekologiczne jako głęboką przemianę umysłów i serc, której efektem będzie większa miłość Boga, drugiego człowieka i stworzenia. W procesie tym każdy człowiek może wnieść pozytywny wkład w kryzys ekologiczny⁷. W swoich materiałach promocyjnych autorzy wyjaśniają, jak i dlaczego warto przejść nawrócenie ekologiczne, które obejmuje cztery kroki: Uznanie, że wyrządziliśmy krzywdę stworzeniu; Pokuta i zwrócenie się do Stwórcy; Zobowiązanie do zmiany i stania się dobrymi zarządcami stworzenia; Nawrócenie wspólnotowe.

Inną ciekawą inicjatywą dotyczącą nawrócenia ekologicznego jest książka *Dziesięć Zielonych Przykazań Laudato si'*. Autor, Joshrom Isaac Kureethadam, przedstawia w niej dziesięć przykazań związanych z nowym podejściem do środowiska naturalnego, oto one: Troszcz się o nasz wspólny zagrożony dom; Usłysz krzyk ubogich; Odkryj na nowo teologiczną wizję świata przyrody; Przyznaj, że niszczenie stworzenia jest ekologicznym grzechem; Uznaj ludzkie korzenie kryzysu naszego wspólnego domu; Rozwijaj ekologię integralną, Ucz się nowego stylu życia w naszym wspólnym domu; Wychowuj do obywatelstwa ekologicznego; Praktykuj duchowość ekologiczną; Kultuwuj cnoty ekologiczne⁸.

Profesor Zdzisława Piątek definiuje nawrócenie ekologiczne jako przełom światopoglądowo-etyczno-ekonomiczny, czyli radykalną zmianę w podejściu ludzkości do przyrody, tak bardzo różną od apoteozy poszczególnych tez aroganckiego antropocentryzmu⁹. Podobnie nauczanie Kościoła coraz częściej odnosi się do nawrócenia ekologicznego, mając na uwadze powtarzające się samochwalcze zachowania człowieka. Franciszek w jednej z wypowiedzi podkreślił, że będzie ono możliwe jedynie wtedy, gdy człowiek rozpozna ludzkie korzenie

⁴ Francesco, *Laudato si'*, nr 220.

⁵ Tamże, nr 219.

⁶ *Laudato si'* Action Platform, <https://laudatosiactionplatform.org>.

⁷ Jonathon Braden, What is an ecological conversion?, <https://laudatosimovement.org/news/what-is-an-ecological-conversion-en-news/>.

⁸ Joshrom Isaac Kureethadam, Los Diez Mandamientos Verdes de la Laudato si', Editorial CCS 2022.

⁹ Zdzisława Piątek, Ekologiczne nawrócenie. Radykalna zmiana stosunku człowieka do przyrody, <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/prof-zdzislawa-piatek-ekologiczne-nawrocenie/>.

kryzysu ekologicznego, odpowie prawdziwą skruchą oraz zaangażuje się w promowanie solidarności i szacunku dla środowiska¹⁰.

Komunikowanie ekologii

Ekologiczne nawrócenie staje się silnym bodźcem do odpowiedzialnej i profesjonalnej komunikacji w Kościele dotyczącej ekologii. Laudato si' w swojej warstwie treściowej daje ku temu odpowiednie fundamenty i ukierunkowuje na podejmowanie konkretnych działań. Encyklika nie wprowadza nowej doktryny dotyczącej ekologii, natomiast z pewnością jej treść otwiera Kościół na przewyższanie obojętności i debatę w sferze publicznej¹¹. „Trzeba umocnić świadomość, że jesteśmy jedną rodziną ludzką. Nie ma granic ani barier politycznych lub społecznych, które pozwalają nam na izolowanie się, i właśnie dlatego nie ma miejsca na globalizację obojętności”¹². Skuteczna komunikacja dotycząca ekologii wymaga ciągłego, zrównoważonego wysiłku, odwoływania się do powszechnych wartości w celu przewyższenia stereotypów, jasnego i zwięzłego wyjaśniania faktów, jak również wspierania rozwiązań na poziomie obywatelskim¹³. „Niestety, wiele wysiłków na rzecz znalezienia konkretnych rozwiązań kryzysu ekologicznego zostało zmarnowanych nie tylko przez możliwych tego świata, ale również z powodu braku zainteresowania pozostałych”¹⁴.

W świecie XXI wieku, wielowarstwowe zmiany w dziedzinie technologii i przekazywania informacji zachodzą w zawrotnym tempie. Komunikowanie ekologii również wpisuje się w tę ewolucję. Zakłada kontakty formalne i nieformalne z odbiorcą, tworzenie komunikatów dotyczących sfery naukowej i emocjonalnej oraz dzielenie się wiedzą, doświadczeniami, projektami i procesami. Wiele kwestii ekologicznych wymaga zrozumienia i wsparcia ze strony społeczeństwa, aby doprowadzić do zmiany zachowań i nawyków. „W tym kontekście, obok znaczenia małych codziennych gestów, miłość społeczna skłania nas do myślenia o wielkich strategiach, które skutecznie powstrzymałyby degradację środowiska i zachęciły do kultury troski, przenikającej całe społeczeństwo”¹⁵.

Interesującym przykładem myślenia strategicznego o ekologii jest zaawansowany kurs szkoleniowy pod tytułem *Ekologia integralna*, organizowany przez Wydział Teologii, Prawa Kanonicznego i Filozofii Papieskiego Uniwersytetu Antonianum. W ramach zajęć jest przewidziana sekcja *Ekologia i komunikacja*, prowadzona przez profesora Martín Carbajo Núñez¹⁶. Wykładowca w swoich publikacjach odnosi się w sposób interdyscyplinarny do ekologii i komunikacji społecznej oraz podaje szereg postulatów o charakterze teoretycznym,

¹⁰ Vatican News, Il Papa ai buddisti: insieme per curare le ferite del mondo e le ideologie lesive del cerato, <https://www.vaticannews.va/it/papa/news/2023-01/papa-delegazione-cambogia-monaci-buddisti-conversione-ecologica.html>.

¹¹ Maria-José Pou-Amérigo (2018) Framing 'Green Pope' Francis: newspaper coverage of Encyclical Laudato si' in the United States and the United Kingdom, *Church, Communication and Culture*, 3:2, 139.

¹² Francesco, Laudato si', nr 52.

¹³ Catholic Ecology, Researchers: We can all communicate climate change more effectively, <https://catholicecology.net/blog/researchers-we-can-all-communicate-climate-change-more-effectively>.

¹⁴ Francesco, Laudato si', nr 14.

¹⁵ Tamże, nr 231.

¹⁶ Pontificia Università Antonianum, <https://www.antoniano.org/carbajo/culturaleView.php?lg=it&id=577>.

ale również praktycznym¹⁷. W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na *best practices* w tej dziedzinie, poniżej zostanie przedstawiony inspirujący przykład praktycznego komunikowania ekologii.

Case study – Caritas Polska – Laudato si’¹⁸

W poniższym rozdziale zostanie przedstawiony case study *Caritas Polska Laudato si’*, który stworzył profesjonalną, wzorcową kampanię medialną dotyczącą komunikacji ekologii w Polsce. Rozdział został przygotowany dzięki ogromnej życzliwości Dominiki Chylewskiej z Polski, odpowiedzialnej za komunikację *Caritas Laudato si’* oraz odpowiednich materiałów przez nią przygotowanych i dostarczonych. Autor wyraża ogromną wdzięczność Dominice za współpracę i okazaną pomoc.

Wyznaczenie jasnego celu komunikacyjnego i grupy docelowej

Działania medialne w projekcie *Caritas Polska Laudato si’* zostały rozpoczęte w 2020 roku od skupienia się na znalezieniu jasnego celu i wyznaczeniu grupy docelowej. Autorzy sprecyzowali cel następująco: *Podniesienie świadomości społeczeństwa w Polsce i kształtowanie postaw ekologicznych poprzez przełożenie zasad ekologii integralnej encykliki Laudato si’ na wymiar praktyczny w życiu Kościoła i społeczności lokalnych*. Twórcy projektu podzielili grupę docelową na trzy precyzyjne sektory, dzięki czemu mogli dostosować język i odpowiednie działania, co jest kluczem do efektywnych działań komunikacyjnych. Oto poszczególne grupy: młodzi zainteresowani; środowisko Caritas i przyjaciele; edukatorzy dzieci i młodzieży.

Grupę „młodzi zainteresowani” charakteryzują następujące cechy: studiują lub pracują, mają 20-35 lat, obserwują influencerów, korzystają z Instagrama, oglądają YouTube, ważne jest dla nich dobro wspólne i tradycje, do komunikacji używają w zasadzie tylko mobile, pieniądze nie są dla nich najważniejsze, starają się żyć odpowiedzialnie, studiują lub pracują, ekologia jest dla nich ważna w teorii, nie zawsze natomiast wiedzą, jak wprowadzić ją w życie.

Grupę „środowisko Caritas i przyjaciele” charakteryzują następujące cechy: znają środowisko Caritas, są w różnych kategoriach wiekowych, często należą do grona wolontariuszy, misja organizacji jest im bliska, ale temat ekologii nowy, są obecni na zjazdach diecezjalnych, w listach mailingowych i wydarzeniach Caritas, w programach i projektach już istniejących.

Grupę „edukatorzy dzieci i młodzieży” charakteryzują następujące cechy: edukują dzieci i młodzież, są w wieku 30-49 lat, szukają ciekawych sposobów dotarcia do młodych, są aktywnymi działaczami zaangażowanymi społecznie, komunikują się przy pomocy mobile i komputera, nauczanie Kościoła jest dla nich autorytetem, chcą przekazywać dobre wartości, grupę tę stanowią księża, nauczyciele, liderzy grup, siostry zakonne i wolontariusze.

Działania promocyjne i medialne projektu skupione były głównie na kampanii promocyjnej, która miała za zadanie zmieniać świadomość tego, czym jest ekologia i wprowadzić zmiany w nawykach. Kampania promocyjna została przeprowadzona w mediach tradycyjnych, social

¹⁷ Martín Carbajo Núñez, *Everything is connected. Integral ecology and communication in the Digital Age*, TAU Publishing, Phoenix (AZ) 2021; Martín Carbajo Núñez, *Conversione ecologica e Chiesa pluriforme alla luce del Sinodo sull'Amazzonia*, *Studia Moralia* 58/1 (2020) 41-63.

¹⁸ Caritas Laudato si’, <https://laudatosi.caritas.pl>.

mediach i na stronie internetowej. Dodatkowo pomysłodawcy przeprowadzili szereg projektów lokalnych oraz warsztaty edukacyjne ambasady *Caritas Laudato si'*.

Stworzenie identyfikacji wizualnej

Specjaliści od komunikacji przygotowali identyfikację wizualną projektu, bazując na języku obrazowym. Obejmowała ona odświeżenie kolorystyki logotypu, opracowanie czcionek i kolorów, stworzenie key visual, spotów¹⁹, materiałów multimedialnych i promocyjnych. Całość przygotowano z pomocą profesjonalistów specjalizujących się w projektach chrześcijańskich²⁰. Wszystkie wyprodukowane gadżety i materiały promocyjne powstały w duchu *Laudato si'* (na przykład encyklika drukowana na papierze ekologicznym czy szampon w kostce²¹). Stworzono również instrukcję, jak zrobić warsztaty eko z pomocą ambasady mobilnej²².

Język komunikacji

W Polsce encyklika *Laudato si'* została przyjęta w sposób dwojaki – z jednej strony z ogromnym entuzjazmem związanym z mocnym głosem Franciszka, z drugiej zaś z niezrozumieniem treści i pytaniami, dlaczego Kościół w zasadzie zajmuje się ekologią. Temat zrodził wiele stereotypów i niezrozumienia. Dlatego też pracownicy i współpracownicy *Caritas Polska Laudato si'* odbyli szereg spotkań i podjęli działania medialne, aby wytłumaczyć społeczeństwu założenia ekologii integralnej. Inicjatorzy tworzyli konkretne projekty i przekazy wyjaśniające, że ekologia to nie ideologia, a postawa zakorzeniona w katolickiej nauce społecznej oraz polskiej kulturze i tradycji, którą przekazują nam również starsze pokolenia²³. Dzięki podjętym działaniom dostosowano język komunikacji do odbiorcy i do lokalnego kontekstu kulturowego.

Plan komunikacji

Wiodąca grupa docelowa „młodzi zainteresowani” określiła jasny kierunek działań komunikacyjnych: silna obecność w mediach społecznościowych (Facebook i Instagram²⁴). Ustalono harmonogram reklam, insertów i spotów, a wiele akcji promocyjnych nawiązywało do okresów liturgicznych lub aktualnych wydarzeń²⁵. Plan komunikacji uwzględniał wyjątkowe momenty w ciągu roku, na przykład: Tydzień *Laudato si'*²⁶, projekt *Czas dla stworzenia*²⁷, Światowy Dzień Ziemi, jak również zakładał regularny kontakt z mediami (presspack dla dziennikarzy z tekstem, grafiką, audio i wideo), rozszerzanie medialnej bazy danych, pogłębianie relacji osobistych z dziennikarzami, spoty telewizyjne oraz stałą komunikację w Internecie. Jedną z bardziej efektywnych akcji w mediach społecznościowych było stworzenie kalendarza adwentowego, który obejmował zadania związane z ekologią²⁸.

Caritas Polska Laudato si' w sposób profesjonalny przygotowało komunikację medialną dotyczącą ekologii. Autorzy na początku zadbali o optymalny budżet i dobrane fachowców do współpracy, następnie znaleźli grupy docelowe i dokonali wnikliwej ich analizy, wyznaczyli cele

¹⁹ https://www.youtube.com/watch?v=eHk_oN_T0&list=PL3JUEJqMZiWAN-WQshMYRkMabSAyMcBy

²⁰ Dayenu, <https://dayenu.pl/>.

²¹ Encyklika *Laudato si'*, <https://laudatosi.caritas.pl/encyklika-laudatosi/>, Szampon, <https://laudatosi.caritas.pl/?s=szampon>.

²² <https://laudatosi.caritas.pl/ambasada-mobilna/>.

²³ <https://laudatosi.caritas.pl/o-nas/>; <https://laudatosi.caritas.pl/aktualnosci/czy-twoja-babcia-tez-byla-eko/>.

²⁴ <https://www.facebook.com/CaritasLaudatoSi>; <https://www.instagram.com/si.laudato/>.

²⁵ <https://laudatosi.caritas.pl/aktualnosci/sposob-na-ekoswieta/>.

²⁶ Tydzień *Laudato si'*, <https://laudatosi.caritas.pl/?s=tydzień+laudato+si>.

²⁷ *Czas dla stworzenia*, <https://laudatosi.caritas.pl/?s=czas+dla+stworzenia>.

²⁸ <https://laudatosi.caritas.pl/aktualnosci/pobierz-eko-kalendarz-adwentowy/>.

komunikacyjne i marketingowe, przeanalizowali kanały komunikacji w mediach tradycyjnych i społecznościowych, stworzyli identyfikację wizualną, plan komunikacji, zadbali o kontakt z dziennikarzami, redaktorami, social media managerami oraz influencerami, przygotowali użyteczne narzędzia do pomiaru oraz zadbali o trafny język przekazu.

Zakończenie

W ostatnich latach znacznie zwiększyła się w Kościele i społeczeństwie świadomość ekologii integralnej. Potrzebny jest jednak czas na wdrożenie odpowiednich procesów i coraz większe zaangażowanie obywatelskie. Istnieje jeszcze wiele barier komunikacyjnych w dziedzinie ekologii i zmian klimatu. Zawity język komunikacji, niewłaściwy ton narracji, opór emocjonalny, niezrozumienie nauczania Kościoła, słaba popularyzacja treści zawartych w dokumentach Kościoła czy niezasięganie rady ekspertów tworzą bariery komunikacyjne i skutkują brakiem wiedzy na temat zagrożeń ekologicznych²⁹.

Jan Paweł II rozumiał potrzebę rzetelnej dyskusji na temat ekologii. Benedykt XVI, czasami określany jako „zielony papież”, z powodu odniesień do ekologii, także w sposób praktyczny wspierał ochronę środowiska – instalacja paneli słonecznych w Auli Pawła VI³⁰. Z kolei Franciszek stał się propagatorem nawrócenia ekologicznego oraz znaczącej roli ekologii integralnej i jej wymiaru praktycznego, czego przykładem jest decyzja o przebudowie letniej rezydencji papieskiej Castel Gandolfo w centrum ekologiczne, tak zwany Borgo Laudato si’³¹.

Tworzenie kontentu w mediach związanych z Kościołem w kwestii ekologii jest ciekawym i dość nowym wyzwaniem. Odpowiedzialna komunikacja w dziedzinie ochrony środowiska poprzedzona jest często tak zwanym ekologicznym nawróceniem. W wielu krajach świata można zaobserwować interesujące i intrygujące przykłady komunikowania ekologii zgodnie z nauczaniem Kościoła. Podczas modlitwy Anioł Pański, 21 maja 2023 roku, po raz kolejny Franciszek wezwał do współpracy i dodał, że istnieje ogromna potrzeba łączenia wiedzy i kreatywności z zakresie ekologii³². Proces ten jest związany z przyswajaniem pojęcia obowiązku obrony dobra wspólnego w społeczeństwie, które jest ściśle związane z ekologią integralną³³.

²⁹ Don Bosco Green Alliance, Training programme for children and youth on climate action, <https://www.donboscoogreen.org/resources>; Troska o stworzenie próbą naszej wiary, <https://kongreskk.pl/wp-content/uploads/2022/01/Troska-o-Stworzenie-proba-naszej-wiary.pdf>, s. 58.

³⁰ Maria-José Pou-Amérigo (2018) Framing ‘Green Pope’ Francis: newspaper coverage of Encyclical Laudato Si’ in the United States and the United Kingdom, *Church, Communication and Culture*, 3:2, 139.

³¹ Zenit News, Papa convierte Castel Gandolfo en Borgo Laudato si’: un espacio para formación en ecología integral, <https://es.zenit.org/2023/02/06/papa-convierte-castelgandolfo-en-borgo-laudato-si-un-espacio-para-formacion-en-ecologia-integral/>.

³² Vatican News, Pope Francis: Let us not get used to conflict and violence, <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2023-05/pope-francis-let-us-not-get-used-to-conflict-and-violence.html>.

³³ Francesco, *Laudato si’*, nr 156-157.

Bibliografia

Francesco, *Laudato si'*. Sulla cura della casa comune, Vaticano 2015.

Giovanni Paolo II, Udienza generale, 17 gennaio 2001, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/2001/documents/hf_jp-ii_aud_20010117.html.

Caritas *Laudato si'*, <https://laudatosi.caritas.pl>.

Catholic Ecology, Researchers: We can all communicate climate change more effectively, <https://catholicecology.net/blog/researchers-we-can-all-communicate-climate-change-more-effectively>.

Conradie Ernst M., *Christianity and Ecological Theology*, Sun Press 2006.

Conradie Ernst M., *The Church and the environment: seven stations towards the sanctification of the whole earth*, *Scriptura* 107 (2011), pp. 156-170.

Dayenu, <https://dayenu.pl/>.

Don Bosco Green Alliance, Training programme for children and youth on climate action, <https://www.donboscoogreen.org/resources>.

Jonathon Braden, What is an ecological conversion?, <https://laudatosimovement.org/news/what-is-an-ecological-conversion-en-news/>.

Kureethadam Joshtrom Isaac, *Los Diez Mandamientos Verdes de la Laudato si'*, Editorial CCS 2022.

L'Astorina Alba et al. (2018). What is at stake for scientists when communicating ecology? Insight from the informal communication initiative "Cammini LTER". *Visions for Sustainability*, 10: 00-00.

Laudato si' Action Platform, <https://laudatosiactionplatform.org>.

Nisbet Matthew C. (2009): *Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement*, *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51:2, 12-23.

Núñez Martín Carbajo, *Conversione ecologica e Chiesa pluriforme alla luce del Sinodo sull'Amazzonia*, *Studia Moralia* 58/1 (2020) 41-63.

Núñez Martín Carbajo, *Everything is connected. Integral ecology and communication in the Digital Age*, TAU Publishing, Phoenix (AZ) 2021.

Piątek Zdzisława, *Ekologiczne nawrócenie. Radykalna zmiana stosunku człowieka do przyrody*, <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/prof-zdzislawa-piatek-ekologiczne-nawrocenie/>.

Pontificia Università Antonianum, <https://www.antoniano.org/carbajo/culturaleView.php?lg=it&id=577>.

Pou-Amérigo Maria-José (2018) *Framing 'Green Pope' Francis: newspaper coverage of Encyclical Laudato Si' in the United States and the United Kingdom*, *Church, Communication and Culture*, 3:2, 136-151.

Troska o stworzenie próbą naszej wiary, Raport przygotowany przez Zespół Troska o Stworzenie w ramach prac Kongresu Katoliczek i Katolików, <https://kongreskk.pl/wp-content/uploads/2022/01/Troska-o-Stworzenie-proba-naszej-wiary.pdf>.

United Nations, *Transforming our world. The 2030 Agenda for Sustainable Development*, <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

Vatican News, Il Papa ai buddisti: insieme per curare le ferite del mondo e le ideologie lesive del cerato, <https://www.vaticannews.va/it/papa/news/2023-01/papa-delegazione-cambogia-monaci-buddisti-conversione-ecologica.html>.

Vatican News, Pope Francis: Let us not get used to conflict and violence, <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2023-05/pope-francis-let-us-not-get-used-to-conflict-and-violence.html>.

Wilkins Dominic, "Building an Ecological Church: Laudato Si', Climate Change, and Clergy in the Roman Catholic Diocese of Syracuse" (2019). Theses - ALL. 303.

Zenit News, Papa convierte Castel Gandolfo en Borgo Laudato si': un espacio para formación en ecología integral, <https://es.zenit.org/2023/02/06/papa-convierte-castelgandolfo-en-borgo-laudato-si-un-espacio-para-formacion-en-ecologia-integral/>.

Maciej Makuła SDB